Marvelė cemetery

In 2007 the investigation at Marvelė cemetery (the city of Kaunas) was continued with the excavation of 2200 m^2. Inhumations (50) predominated but some cremations (3) were interspersed among them. The majority of the burials date to phase C_3–D (4th–5th centuries) but some should be ascribed to phases C_2 (3rd century) or E (5th–6th centuries). The skeleton had perished in the majority of the burials, many of the burials had already been looted in prehistoric times, traces of coffins were found in 4 burials, and the human remains had been surrounded by stones in 6 burials (Fig. 1). Various fire sites intended for rites to commemorate the individual were found in the part of the cemetery investigated in 2007. There was a large variety of forms from a modest 30–40 cm diameter fire spot to huge fire spots over 6 m in diameter. Information about the ritual facilities located beside the cemetery was collected as a result of the investigation. These facilities were regular, mostly bucket-shaped pits with no clear purpose (Fig. 2). All of them were concentrated on the cemetery's NE edge. About 70 such pits were excavated. Their purpose has so far not been determined.

Donatas Butkus

Lazdininkų (Kalnalaukio) kapinynas

Lazdininkų (Kalnalaukio) kapinyno (A1708) (Kretingos r.) tyrinėjimus KM vykdo nuo 1991 m. Iš viso 1991–1993, 1996–1997, 2000–2001 ir 2003 bei 2006 m. muziejaus ekspedicija ištyrė 1313,4 m^2 dydžio plotą, kuriame aptiko ankstyvojo geležies amžiaus – senojo geležies amžiaus pradžios neįtvirtintos gyvenvietės kultūrinį sluoksnį su stulpavietėmis, židiniais, nenustatytos paskirties duobėmis, akmenų konstrukcijomis ir pavieniais radiniais, 52 II–III a. griautinius kapus su akmenų vainikais ar be jų ir 4 VII a. griautinius kapus.

2007 m. kapinyno archeologiniai tyrimai buvo tęsiami. Jų metu ištirtos 3 perkasos, kurių bendras plotas 41 m^2. Perkasos matuotos skirtingose kapinyno vietose. Kapinyno ŠR dalyje tirta perkasa 43, tikrinant plotą į ŠV greta 1991 m. kastos perkasos 1 (12 m^2 plotas). Perkasai 44 parinktas 12 m^2 plotas (išplatintas iki 17 m^2) tarp VDKM ekspedicijos tyrinėtų perkasų R–PR ir senosios Baužių sodybos šulinio V–ŠV. Vieta 12 m^2 dydžio perkasai 45 matuota 38 m į Š nuo fermos teritoriją juosiančios tvoros, t. y. į ŠR–R nuo VDKM ekspedicijos tyrinėtos teritorijos ir 60 m į PR nuo perkasos 44. Abi pastarosios perkasos tirtos kapinyno PV dalyje.

Perkasoje 43 ištirtas apardytas griautinis moters *kapas 84* ir žirgo *kapas 11*. Į neįtvirtintos gyvenvietės kultūrinį sluoksnį virš duobės 128 įkasto kapo 84 duobės ir karsto kontūrai maišytose žemėse neišryškėjo. Griaučiai visiškai sunykę. Moteriškos lyties asmeniui priskirtos įkapės buvo aptiktos 50–68 cm gylyje. Dalis įkapių buvo po lauko rieduliais, kuriuos reikėtų skirti vėliau krautiems vainikams apie neišlikusius kapus. Laidojimo kryptį pavyko nustatyti pagal apardytame kape aptiktų įkapių išsidėstymą. Mirusiosios galvūgalio kairėje gulėjo miniatiūrinio puodelio fragmentai nuo dugnelio ir sienelės, kurių dalis buvo aptikta po akmeniu, dalis rasta pasklidusi kapo aplinkoje. Surasta tik pusė puodelio. Paauglė buvo palaidota su papuošalais – apvarėle iš 2 dekoruotų karolių ir 2 lazdelinių geležinių

smeigtukų. Papuošalai aptikti skirtinguose gyliuose. Apvarėlę sudaro raudonos emalės karolis ir žalsvo stiklo karolis matiniu paviršiumi. Lazdeliniai smeigtukai aptikti skirtinguose gyliuose. Trumpasis, 8 cm ilgio smeigtukas, fiksuotas 62 cm gylyje kilpele į ŠR, jis turėjo gulėti mirusiosios krūtinės dešinėje, ilgasis (13 cm) smeigtukas aptiktas 67–68 cm gylyje tamsesnių žemių sluoksnyje, mirusiosios krūtinės kairėje, taip pat orientuotas kilpele į ŠR. Kaip papildoma įkapė įdėtas smiltainio verpstukas. Jis rastas 60–64 cm gylyje stačias, tarp trumpojo smeigtuko fragmentų – adatos ir kilpelės, orientuotas taip pat ŠR–PV kryptimi.

Sprendžiant pagal įkapių padėtį, mirusioji buvo palaidota galva į ŠR (20° kryptimi). Iš kape surastų 6 daiktų išsiskiria 2 dekoruoti karoliai, pagal kuriuos moters kapą galima datuoti II a. Emalės karolio paviršius puoštas įstrižai pasuktom baltom ir geltonom juostom su juoda išilgine linija per juostų vidurį. Keturios juostos vingiuoja nuo skylutės iki skylutės, kurios apvestos juoda koncentrine juostele. Stiklinis žalsvos spalvos karolis matiniu paviršiumi išsiskiria dviejų spalvų – balto ir raudono zigzago išilginiu ornamentu. Karolio viduriu eina balta juostelė, vietomis paryškinta raudonais potėpiais. Ją iš abiejų pusių juosia po raudoną zigzago juostelę. Apvarėlė su tokio tipo karoliais Lazdininkų (Kalnalaukio) kapinyne aptikta pirmą kartą. Virš įkapių ir kapo aplinkoje aptikti akmenys daugmaž panašaus dydžio (21–27x15–23x14–22 cm ir panašiai), jie aptikti panašiame gylyje (nuo 34–52 cm iki 48–64 cm). Gali būti, kad pritaikant senąjį ar ruošiant naują vainiką kitam, neišlikusiam kapui, dalis įkapių buvo kliudyta, jų fragmentai atsidūrė už kapo ribų (pvz., kai kurios puodelio šukės). Akmenų konstrukcijos, panašios į nedidelius vainikus (70x52 ir 65x44 cm dydžio), buvo aptiktos pusės metro atstumu į PR ir PV nuo kapo 84. Jose sukrautų akmenų viršūnės dengėsi panašiame gylyje (atitinkamai 44–53 cm ir 29x38 cm). Kapo 84 sąsajos su nenustatytos chronologijos akmenų konstrukcijomis neaiškios.

Žirgo kapas 11 išryškėjo 45–54 cm gylyje *perkasos 43* PV dalyje, maišytų žemių sluoksnyje, kaip pailga 120x60 cm dydžio tamsi dėmė užapvalintais galais. 80–82 cm gylio ir 82 cm ilgio bei 33 cm pločio duobėje, orientuotoje ŠV–PR kryptimi (160–340°), nerasta jokių radinių, išskyrus pavienius angliukus dugno lygyje. Ties dėmės PV pakraščiu 34 cm gylyje aptiktas arklio danties vainikas leidžia ištirtą duobę traktuoti kaip suardytą žirgo galvos aukos kapavietę. Panašios žirgo galvos aukos aptiktos Lazdininkų (Kalnalaukio) kapinyne greta II–III a. vyrų griautinių kapų, mirusiojo kairėje pusėje iškastoje atskiroje duobėje.

Perkasoje aptikta pavienių arba grupėmis, sveikų ir paskirų daiktų fragmentų (pora klaipėdietiško tipo apyrankių, 4 Romos imperijos monetos – sestercijai, miniatiūrinių keramikinių puodelių fragmentai, atskiros papuošalų dalys, geležinis ietigalis), kuriuos galima skirti II–III a. Ariant žemę ir nurenkant akmenis tyrinėtame plote buvo suardyti keli vyrų kapai.

Perkasoje 44 ištirti penki kapai: griautinis vyro kapas 85, griautinis moters kapas 86, griautinis vaiko kapas 87, simbolinis kapas 88, griautinis moters kapas 89. Kapų kontūrai išryškėjo 32–45 cm gylyje – įžemyje, nukasus armenį. Jie orientuoti ta pačia ŠV–PR (170–350°) kryptimi, o kapų eilė – ŠR–PV (80–260°) kryptimi. Kontūrai daugiausia panašūs: ryškėjo įžemyje kaip 2,5 m ilgio ir 50–60 cm pločio tamsios dėmės užapvalintais galais. Vaiko

kapo 87 kontūro ilgis – 1,3 m, plotis – iki 36 cm. Tarp kapų paliktas 60 cm tarpas. Mirusieji laidoti skobtiniuose karstuose, su negausiomis įkapėmis. Griaučiai neišliko, bet pagal įkapių išsidėstymą galima teigti, jog mirusieji laidoti galvomis į ŠV. Kapą 88 reikėtų laikyti simboliniu, nes jame nerasta įkapių.

Vyro kape 85 beveik visos įkapės aptiktos mirusiojo kairėje. Galvos srityje gulėjo geležinis įmovinis ietigalis (įmova kojų link), geležiniai dalgelė ir kirvis (fragmentuoti), juosmens srityje – geležinė diržo sagtis. Mirusiojo galvos dešinėje rastos visai sueižėjusio keramikinio lipdytinio miniatiūrinio puodelio liekanos. Moterų kapuose 86 ir 89 laikytasi tokių pačių laidosenos tradicijų. Moliniai lipdyti miniatiūriniai puodeliai ir du gintaro verpstukai rasti mirusiųjų galvūgalio dešinėje. Vienas verpstukas (kapas 86) gulėjo ant nugriuvusio į kapo dugno pusę puodelio sienelės, ties angos pakraščiu, t. y. ant nuožulnios plokštumos. Puodelis buvęs 8–9 cm aukščio, 6–8 cm statmenu angokraščiu bei 5 cm skersmens dugneliu (nerekonstruoto puodelio preliminarūs duomenys). Pastarajame kape moteris palaidota su įvijiniu žemos prabos sidabro (?) žiedu išplatinta vidurine dalimi ant nenustatytos rankos piršto. Suaugusio mirusiojo kapo 88 duobėje įkapių nerasta, todėl jį reikėtų traktuoti kaip simbolinę kapavietę. Vaiko palaidojimas taip pat neišsiskyrė gausiomis įkapėmis. Jame rasto vario lydinio lazdelinio smeigtuko padėtis leidžia teigti, kad juo buvo susmeigtas audinys, į kurį buvo suvyniotas mirusysis. Greta rasta 2,5 cm ilgio vario lydinio įvijėlė ir miniatiūrinio lipdytinio keramikinio puodelio šukelės.

Perkasoje 44 ištirtus kapus pagal įrengimą, negausių įkapių sudėtį bei pačias įkapes galima skirti VIII–IX a.

Perkasoje 45 ištirtas dvigubas griautinis vaikų kapas 90 A, B, taip pat griautinis vyro kapas 91. Dvigubo *kapo 90A*, *B* duobės kontūrai išryškėjo įžemyje – 34 cm gylyje, nukasus ariamąjį sluoksnį. Griaučiai, išskyrus paskirą danties vainikėlį, neišliko. Dvigubo kapo duobė orientuota ŠR–PV (10–190°) kryptimi. Pilkom maišytom žemėm užpildytoje 2 m ilgio, 80 cm pločio ir 47 cm gylio duobėje aptiktos dvi radinių grupės. Kapui 90A priskirtoje P dalyje rasti miniatiūrinio lipdytinio puodelio fragmentai, 2 dekoruoti raudonos emalės karoliai ir daugiakampis (?) vario lydinio karolis. Puodelis ir apvara aptikti greta 42 cm gylyje surasto vaiko danties. Karoliai skirtingi. Vienas statinaitės formos, dekoruotas siaura reljefine balta juostele ir 3 ar 4 geltonos masės akutėmis (išliko viena). Antras karolis, suspausto rutulio formos, dekoruotas 4–5 baltų vingiuotų juostelių išilginiu ornamentu ir 3 geltonomis akutėmis. Skylutę juosia geltona juostelė. Daugiakampio karolio paviršių dengia mineralizuoto audinio fragmentėliai. Apvarėlę sudarantys karoliai leidžia griautinį nenustatytos lyties vaiko, palaidoto galva į ŠR, kapą preliminariai datuoti VI a. antra puse – VII a. viduriu. Įkapių kompleksas, priskirtas griautiniam vaiko kapui 90B, tirtas 40 cm atstumu į ŠR nuo kapo 90A įkapių. Kape rasti plonasienio miniatiūrinio lipdytinio puodelio fragmentai, lazdelinis geležinis smeigtukas adatos auselės tipo kilpele ir apvarėlė iš 6 skirtingų karolių. Pastarąją sudaro stiklo ir gintaro karoliai. Apvarėlei turėjo priklausyti ir gintaro dirbinėlis (kabutis?), kurio liekanos aptiktos šalia. Abu gintaro karoliai tekinti, vienas dvigubo nupjauto kūgio formos, kitas dvigubo ritinio formos. Stiklo karoliai juodos spalvos, bet skirtingi: 2 iš jų dekoruoti 3 ir 4 geltonos spalvos iškilomis akutėm, trečias –

be jokio ornamento. Išsiskiria ketvirtasis, kurio paviršių puošia 3 konuso pavidalo akutės – žydri taškai ant balto pagrindo. Įkapių kompleksas, datuojamas VI a. antra puse – VII a. viduriu, yra apardytas. Puodelio iš turimų fragmentų nepavyko rekonstruoti. Aišku tik, kad jis skyrėsi nuo kape 90A rasto masyvesnio miniatiūrinio puodelio įstrižais grioveliais puošta angokraščio briaunele. Skirtingos formos lipdytiniai miniatiūriniai puodeliai ir prie jų rasti įvairūs vėriniai leidžia teigti, kad tai yra atskiri panašiu metu palaidotų vaikų kapai.

Griautinis vyro *kapas 91* išryškėjo perkasos įžemyje – moreninio žvyro fone kaip juoda dėmė užapvalintais galais, orientuota ŠV–PV (180–280°) kryptimi. Griaučiai, išskyrus dantų vainikų likučius, neišliko. Mirusysis buvo palaidotas galva į ŠV skobtiniame 230x 70 cm dydžio karste 86 cm gylio duobėje. Didžioji dalis įkapių buvo po balto smėlio sluoksniu galvos srityje – karste ir už karsto ribų, prie kapo duobės sienelių, nors pati duobė buvo užpilta juodos spalvos žemėm su gausiais akmenukais. Tarp įkapių beveik nerasta papuošalų, išskyrus lankinės segės pusę įvijos ir vario lydinio įvijinį žiedą (rastas ant dalgelės), kita įkapių dalis išliko fragmentiškai (vienašmenis kalavijas) arba ne savo vietose, t. y. aukščiau visų įkapių (65–67 cm gylyje rasti vario lydinio skirstiklių ar makščių apkalai?). Mirusiojo galvūgalyje rastas stačias 10 cm aukščio ir 10 cm skersmens lipdytinis keramikinis puodelis, galvos kairėje – smiltainio galąstuvas, geležinė dalgelė, geležinis įmovinis kirvis ir du geleziniai įmoviniai ietigaliai. Dalgelė įkote gulėjo ant galąstuvo, kitu galu beveik liesdama statmeno įmovinio kirvio ašmenis. Du ietigaliai paguldyti už kirvio horizontalioje padėtyje, lygiagrečiai kapo duobės sienelei ir įmovomis prispausti (pririšti?) prie kirvio įmovos. Krūtinės ir juosmens srityje, vienoje linijoje kojų link aptikti atitinkamai geležiniai trinariai žąslai (suglausti) ir fragmentų pavidalu geležinio vienašmenio kalavijo „T“ raidės skerspjūvio geležte liekanos (nuo įkotės ir smaigalio). Dešinėje mirusiojo juosmens dalyje išliko vario lydinio sagtis „D“ raidės formos įlenktu priekiu ir kryžmos formos liežuvėliu, neiškaus lydinio (sidabras?) daugiakampis karolis, geležinio pinceto fragmentas, lankinės segės žalvarinės įvijos puselė ir makščių apkalai. Įkapių kompleksas būdingas VI a. antros pusės – VII a. vidurio kariui raiteliui.

Sprendžiant pagal kape aptiktų kai kurių radinių fragmentiškumą, padėtį mirusiojo atžvilgiu bei juodų žemių kapo duobės užpildą, kario kapas nenustatytu laiku dar senovėje galėjo būti išplėštas. Tai netiesiogiai patvirtina ant vienašmenio kalavijo geležtės fragmento lūžio vietoje susiformavusi korozija. Be to, kapo ŠR dalis buvo perkasta, spėjama, ruošiant vietą naujam palaidojimui. Perkasimą šioje vietoje bandyta tikrinti, bet, prasidėjus lietingiems orams ir pasibaigus ekspedicijai skirtam laikui, teko atsisakyti planų ją išplėsti Š–ŠR kryptimi. Perkasos ŠV gale taip pat fiksuoti daliniai dviejų kapų, galimai orientuotų Š–P kryptimi, kontūrai. Dėl tų pačių priežasčių jų tyrimas taip pat atidėtas kitam tyrinėjimų sezonui.

Lazdininkai (Kalnalaukis) cemetery

In 2007 the investigation at Lazdininkai (Kalnalaukis) cemetery (West Lithuania, Kretinga district) was continued with the excavation of 3 trenches (a total area of 41 m^2). 8 human inhumations, one of which was a double child burial, and 1 horse burial were discovered.

Disturbed burial 84, that of a female, and burial 11, that of a horse, were excavated in trench 43. On the basis of the finds discovered in the trench, it is possible to assign the burials to the 2nd–3rd centuries.

5 burials were excavated in trench 44: burial 85 that of a male, burial 86 that of a female, burial 87 that of a child, symbolic burial 88, and burial 89 that of a female, which, on the basis of their construction, the composition of the sparse grave goods, and the grave goods themselves, can be assigned to the 8th–9th centuries.

Double inhumation burial 90A, B that of children and inhumation burial 91 that of a male were excavated in trench 45. Beads forming a necklace allow the inhumation of a child of undetermined sex (burial 90A) to be preliminarily dated to the second half of the 6th – mid-7th century. The set of grave goods ascribed to inhumation 90B, that of a child, should also be dated to the second half of the 6th – mid-7th century. Miniature hand built pots with different shapes and the different necklaces found beside them allow one to state that they are the separate burials of children buried around the same time.

The set of grave goods from inhumation 91, that of a male, is characteristic of a mounted warrior from the second half of the 6th – mid-7th century. Judging from the fragmentary nature of some finds discovered in the burial, their position in respect to the individual, and the humus fill in the burial pit, this burial could have been looted at an indeterminate moment in ancient times. In addition, the NE part of the burial was dug up, evidently in preparing the site for a new burial.

Olegas Fediajevas

Naujojo Obelyno kapinynas

Naujojo Obelyno kapinynas yra Šilalės r., Upynos sen., Obelyno kaime, kelio Balsiai–Upyna dešinėje pusėje, Gerdauskių sodybiniame sklype. 1997–1998 m. kapinyną tyrinėjo dr. A. Astrauskas, ištirtas 408,80 m^2 plotas, aptikti 62 kapai, pagal radinius datuoti nuo senojo iki vėlyvojo geležies amžiaus (žr. *ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 175–178).

2007 m. dėl numatomo ūkinės paskirties statinio statybos kapinyno vizualinės apsaugos zonoje vykdyti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai – 55–60 m atstumu į ŠV nuo 1997–1998 m. tyrinėjimų vietos iškastos trys 2x5 m dydžio perkasos, iš viso 30 m^2 plotas. Kultūrinio sluoksnio pėdsakų ir kapų neužfiksuota nė vienoje iš jų, perkasoje 12 povelėniniame sluoksnyje aptikta vienintelė atsitiktinė lipdytos keramikos puodo šukė lygiu paviršiumi.

Archeologinių tyrinėjimų metu sklypo savininkas S. Gerdauskis perdavė savo kieme aptiktus du VIII–X a. įmovinius ietigalius (1 pav.), priklausiusius vyro kapui, bei žalvarinius papuošalus iš moters kapo – du kryžinius smeigtukus su grandelėmis (2 pav.), įvija, puse žiedelio bei sulūžusią įvijinę apyrankę (3 pav.). Šie radiniai patvirtina prielaidą, kad kapinyne dar išlikę kapų su vertinga archeologine medžiaga. Kadangi ūkinės veiklos privačiame sklype nutraukti galimybių nėra, tenka prisijungti prie ankstesnių tyrinėjimų vadovo siūlymo ištirti visą kapinyno teritoriją.

Naujasis Obelynas cemetery

In 2007 a field evaluation was conducted in the vicinity of Naujasis Obelynas cemetery (West Lithuania, Šilalė district) with the exca-